

RUSYA-UKRAYNA SAVAŞININ AVRUPA GÜVENLİĞİ, TRANSATLANTİK İLİŞKİLER VE NATO'YA ETKİSİ

AYLİN ÜNVER NOİ

SETA | ANALİZ

ŞUBAT 2024 · SAYI 406

RUSYA-UKRAYNA SAVAŞININ AVRUPA GÜVENLİĞİ, TRANSATLANTİK İLİŞKİLER VE NATO'YA ETKİSİ

AYLİN ÜNVER NOİ

COPYRIGHT © 2024

Bu yayının tüm hakları Siyaset, Ekonomi ve Toplum Araştırmaları (SETA) Vakfı'na aittir. SETA'nın izni olmaksızın yayının tümünün veya bir kısmının elektronik veya mekanik (fotokopi, kayıt ve bilgi depolama vd.) yollarla basımı, yayımı, çoğaltılması veya dağıtımı yapılamaz. Kaynak göstermek suretiyle alıntı yapılabilir.

Bu yayındaki fikirler tamamen yazarına aittir ve SETA Vakfı'nın yayın politikasını yansıtmayabilir.

SETA Yayınları

ISBN: 978-625-6583-26-9

Uygulama: Said Demirtaş

Baskı: Turkuvaz Haberleşme ve Yayıncılık A.Ş., İstanbul

SETA | SİYASET, EKONOMİ VE TOPLUM ARAŞTIRMALARI VAKFI

Nenehatun Cd. No: 66 GOP Çankaya 06700 Ankara TÜRKİYE

Tel: +90 312 551 21 00 | Faks: +90 312 551 21 90

www.setav.org | info@setav.org | @setavakfi

SETA | İstanbul

Defterdar Mh. Savaklar Cd. Ayvansaray Kavşağı No: 41-43

34050 Eyüpsultan İstanbul TÜRKİYE

Tel: +90 212 395 11 00 | Faks: +90 212 395 11 11

SETA | Washington D.C.

1025 Connecticut Avenue, N.W., Suite 410

Washington D.C., 20036 USA

Tel: 202 223 98 85 | Faks: 202 223 60 99

www.setadc.org | info@setadc.org | @setadc

SETA | Berlin

Kronenstraße 1, 10117 Berlin GERMANY

berlin@setav.org

SETA | Brüksel

Avenue des Arts 6, 1000 Bruxelles BELGIUM

Tel: +32 2 313 39 41

İÇİNDEKİLER

ÖZET	7
GİRİŞ	8
RUSYA-UKRAYNA SAVAŞI VE AVRUPA GÜVENLİĞİNDE YENİ POLİTİKALAR	8
RUSYA-UKRAYNA SAVAŞININ NATO'NUN YAPI VE POLİTİKALARINA ETKİSİ	9
UKRAYNA'NIN NATO'YA ÜYELİĞİ	11
UKRAYNA'YA MÜHİMMAT SAĞLANMASI MESELESİ	12

AYLİN ÜNVER NOİ

Bilkent Üniversitesi Uluslararası İlişkiler Bölümü'nden mezun olmuş, yüksek lisans ve doktorasını Marmara Üniversitesi Avrupa Birliği Siyaseti ve Uluslararası İlişkileri Bölümü'nde tamamlamıştır. İstanbul Haliç Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Uluslararası İlişkiler Bölümü'nde profesör olarak görev yapmaktadır. Aynı zamanda SETA Dış Politika Araştırmaları Direktörlüğünde kıdemli araştırmacı olarak çalışmaktadır.

ÖZET

Bu analiz Ukrayna’da devam eden ve ikinci yılını dolduran savaşın Avrupa’nın güvenliği, transatlantik ilişkiler ve NATO’ya olan etkilerini incelemektedir.

Rusya-Ukrayna savaşı 24 Şubat 2022’de Rusya Devlet Başkanı Vladimir Putin’in “özel bir askeri operasyon” ilan etmesiyle başlamıştır. Başlangıçta Rusya tarafından bu kadar uzun süreceği öngörülemeyen savaşta henüz kazanan taraf mevcut değildir. Savaş alanındaki en son gelişme ise Rusya’nın uzunca bir süredir almaya çalıştığı ve aylardır şiddetli çatışmalara sahne olan Avdiyivka’nın Rusların kontrolüne geçmesidir. Savaşın sona ermesine yönelik ise görünürde atılmış somut bir adım mevcut değildir. Bu analiz Ukrayna’da devam eden ve ikinci yılını dolduran savaşın Avrupa’nın güvenliği, transatlantik ilişkiler ve NATO’ya olan etkilerini incelemektedir.

GİRİŞ

24 Şubat 2022’de Rusya Devlet Başkanı Vladimir Putin’in “özel bir askeri operasyon” ilan etmesiyle başlayan Rusya-Ukrayna savaşı, 24 Şubat 2024’te ikinci yılını doldurmuştur. Başlangıçta Rusya tarafından bu kadar uzun süreceği öngörülemeyen savaşta henüz kazanan taraf olmamıştır. Savaş alanındaki en son gelişme ise Rusya’nın uzunca bir süredir almaya çalıştığı ve aylardır şiddetli çatışmalara sahne olan Avdiyivka’nın Rusların kontrolüne geçmesidir. Savaşın sona ermesine yönelik ise görünürde atılmış somut bir adım mevcut değildir.

Savaş Ukrayna ve Rusya arasında gerçekleşse de tarafları destekleyenlere ve uluslararası topluma etkileri oldukça fazladır. Ukrayna ve Rusya’nın tahıl ve gübrede dünyada hatırı sayılır önemli tedarikçilerden olmaları, Rusya’nın AB’nin önde gelen doğal gaz tedarikçisi olması gibi konular nedeniyle bu savaşla enerji ve gıda güvenlikleri mevzularında olumsuz etki meydana getirmiş ve

getirmeye de devam etmektedir. Bugün Avrupa genelinde Avrupalı çiftçilerin protesto gösterilerinde bile Rusya-Ukrayna savaşının izlerini görmek mümkündür. Artan gübre ve mazot fiyatları nedeniyle çiftçilerin artan maliyetleri ve AB ülkelerinin dayanışma koridoru kapsamında Ukrayna ürünlerine tanıdığı ayrıcalıklar Avrupa içerisinde tepkilere ve protestolara sebep olmaktadır. Söz konusu gelişmelerin Haziran 2024’te gerçekleştirilecek Avrupa Parlamentosu (AP) seçimlerine etkisi kaçınılmaz olacaktır. Avrupalı çiftçilerin protestolarına ayrıca tarımda pestisit kullanımının azaltılmasını zorunlu kılan Yeşil Mutabakat ile ilgili beklentiler ve tarım ve hayvancılıkta AB ve Latin Amerika ülkeleri arasında serbest ticaretin önünü açabilecek MERCOSUR ile yapılması planlanan ticaret anlaşmaları gibi diğer gelişmeler de sebep olmaktadır. Bu gelişmeler AP içerisinde Yeşil Mutabakat yani iklim değişikliği ile mücadele ve serbest ticaretin önünü açan küreselleşmeye karşı olan aşırı sağ partilerin güçlenmesine sebep olma ihtimali bulunmaktadır. Bu senaryonun gerçekleşmesi durumunda aşırı sağ partilerin Rusya ile bağları nedeniyle Ukrayna’nın gelecekte AB üyeliği sürecine olası olumsuz yansımaları da gözden kaçırılmamalıdır.

RUSYA-UKRAYNA SAVAŞI VE AVRUPA GÜVENLİĞİNDE YENİ POLİTİKALAR

Rusya-Ukrayna savaşının AB düzeyinde sosyoekonomik etkilerinin yanı sıra etkisini gösterdiği bir başka alan ise Avrupa güvenliği, transatlantik ilişkiler ve NATO ile ilgilidir. Geride bıraktığımız iki senelik süreçte Avrupa’da güvenlik algısı ciddi değişikliğe uğrayan ülkelerden biri Almanya’dır. İkinci Dünya Savaşı sonrasında kontrol altında tutulması yönünde atılan adımlarla askeri olarak belli sınırlamalara tabi tutulan, Soğuk Savaş

süresince NATO savunma şemsiyesi altında güvenliği sağlanan ve Soğuk Savaş'ın sona ermesiyle de askeri harcamalarını artırmayan Almanya; Rusya-Ukrayna savaşı ile tekrardan askeri olarak güçlenmesi gerektiği gerçeğiyle yüzleşerek askeri yatırım ve silahlanma projelerini kapsayan savunma harcamaları için 100 milyar avroluk özel bir fon kurduğunu duyurmuştur. Bunun da ötesinde Fransa ve İspanya ile birlikte yeni nesil savaş uçağı Future Combat Air System (FCAM) üretiminde yer almasından ötürü yıllardır direndiği F-35 savaş uçağı alma kararı ile Avrupa'da üretilen savunma sanayii ürünleri dışında da alımlar yapacağını göstermiştir. Tüm bu gelişmeler Almanya'nın 9 Kasım 1989'da Berlin Duvarı'nın yıkılışından bu yana savunma konusunda en keskin politika değişikliğine gittiğinin göstergesidir.

Rusya-Ukrayna savaşıyla birlikte Avrupa'da artan tehdit algısı ile Almanya'nın yanı sıra NATO üyesi diğer devletlerin de savunma harcamalarını artırma yönünde kararlar aldıklarına tanıklık etmekteyiz. Bu kararlar aslında İttifak içinde yer alan her bir üye devletin kendini koruma kapasitesini artırması ve yük paylaşımının belirlendiği madde olan NATO'yu kuran antlaşmanın 3. maddesinin –yani saldırı karşısında hazırlıklı olmanın– bu bağlamda yerine getirilmesi yönünde atılan önemli adımlardır.

ABD Başkanı Donald Trump döneminde dozu artan eleştiriler ve savunma konusunda ABD'nin AB'ye verdiği taahhütleri yerine getirip getirmeyeceği ile ilgili oluşan soru işaretleri dönemin Almanya Şansölyesi Angela Merkel'in "Avrupalılar olarak kaderimizi kendi ellerimize almalıyız" açıklamaları ile AB savunmasında stratejik otonomi tartışmalarını yeniden gündeme getirmiştir. Aslında Ortak Dış ve Güvenlik Politikası kapsamında AB'nin savunma sanayiini güçlendirmek adına 2004'te kurulan Avrupa Savunma Ajansı ve sonrasında Lizbon Antlaşması ile 2009'da AB'de müşterek savunma kabiliyetini geliştirme ama-

cıyla kurulan Daimi Yapısal İşbirliği (Permanent Structured Cooperation, PESCO) ile AB bu yönde önemli adımlar atmıştı. Ancak PESCO'nun aktive edilip canlandırılması 2017 itibarıyla gerçekleşebilirdi. Bu yönde atılan en önemli adımlardan biri de Fransa'nın AB başkanlığı döneminde Mart 2022'de Rusya-Ukrayna savaşıdan bir ay sonra kabul edilen Stratejik Pusula'dır.

Rusya-Ukrayna savaşı ile ortaya çıkan yeni güvenlik ortamı AB'nin bu stratejik otonom arayışının tek başına Rusya karşısında şansının istenilen düzeyde olmama ihtimalini gözler önüne sermiştir.

Mart 2022'de AB liderler zirvesinde kabul edilen Stratejik Pusula'nın en dikkat çeken unsurlarından birisi 5 bin askerden oluşan hava, kara ve deniz birliklerine kadar insan gücüne sahip olması hedeflenen "hızlı konuşlandırma gücü" (*rapid deployment force*) ve bu askeri gücün yapacağı düzenli tatbikatlardır. Stratejik Pusula'da yer alan bu askeri kabiliyetle savunma alanında ABD'ye bağımlı olan AB'nin askeri olarak bağımsız hareket edebilme kabiliyeti kazanması yani stratejik otonomi elde etmesi hedeflenmiştir.

RUSYA-UKRAYNA SAVAŞININ NATO'NUN YAPI VE POLİTİKALARINA ETKİSİ

Rusya-Ukrayna savaşı ile ortaya çıkan yeni güvenlik ortamı AB'nin bu stratejik otonom arayışının tek başına Rusya karşısında şansının istenilen düzeyde olmama ihtimalini gözler önüne

sermiştir. Bu bağlamda savaşın AB düzeyindeki bir başka etkisinin Avrupa güvenliği açısından stratejik otonomi oluşturmaya çalışan AB üye devletlerine NATO üyesi olmanın önemini hatırlatması olmuştur. Bu savaş NATO'nun ortak savunma maddesi olan 5. maddenin herhangi bir İttifak üyesine saldırı olması halinde bunu NATO üyesi tüm devletlere karşı yapılmış kabul ederek hep beraber saldırıya maruz kalan üye devlete destek verilmesini sağlayan bir savunma örgütünün parçası olmanın ne kadar elzem olduğunu göstermiştir. Diğer bir deyişle NATO'nun savunma ve caydırıcılığı bu süreçte büyük önem kazanmıştır.

Tüm bu tehdit algısı bir taraftan NATO üye devletleri arasında son yıllarda en fazla eleştirilere maruz kalan mevzu olan İttifak içindeki dayanışmanın erozyona uğraması konusu Rusya-Ukrayna savaşı sonrasında gerçekleşen ilk NATO zirvesi olan Madrid zirvesinde (2022) ele alınmıştır. Fransa Cumhurbaşkanı Emmanuel Macron'un "NATO'nun beyin ölümü gerçekleşti" şeklindeki eleştirel çıkışının yanı sıra ABD Başkanı Trump'ın NATO'yu "modası geçmiş" olarak nitelendirmesi, İttifak üyelerini NATO savunma bütçesine yapmaları gereken ve 2014'ten bu yana her ABD başkanının gündeme getirdiği müttefiklerin kendi gayrisafi yurt içi hasılasından (GSYH) yıllık olarak İttifaka yaptıkları savunma bütçesi katkılarını yüzde 2'den daha fazla yapma taahhütlerini yerine getirmeleri konusu ve buna uymayan üye devletleri eleştirmesi ve NATO'nun en önemli 5. maddesi (kolektif savunma maddesi) ile ilgili bu maddenin ABD tarafından NATO üyesi bir devlete bir saldırı olduğu takdirde uygulanıp uygulanmayacağını sorgulanmasına neden olacak açıklamaları NATO içinde uyum ve dayanışma konularını gündeme taşımıştır. İttifak içerisindeki birlikliğin güçlendirilmesi, üyeler arasındaki siya-

si uyumun sağlanarak beraber karar alabilme yetisinin tesisi ve dayanışma başlıkları Rusya-Ukrayna savaşı sonrasında NATO içerisinde ele alınan önemli konular olmuştur. İttifak içerisindeki uyum ve dayanışmayı artıracak önemli adımlar atılmıştır.

İttifak üyeleri arasında uyum ve dayanışmayı artırmaya doğrudan etki edecek ve Madrid zirvesinde müttefiklerin üzerinde anlaştıkları NATO Gücü Modeli ile NATO'nun Daha Yüksek Hazırlıklı Ortak Görev Gücünün istenilen yer ve zamanda hazır olmasını sağlayacak bir hedef belirlenmiştir. 2023'te gerçekleştirilen Vilnius zirvesinde ise bu yeni modelin tamamlanması planlanmıştır. İttifakın doğu kanadını güçlendirmek adına atılan önemli adımlardan biri olan bu stratejinin ana hedefleri arasında; savunma sistemlerini konuşlandırmak, silah stoklarını ve mühimmatı daha öncesinde konumlandırmak, komuta kontrolü güçlendirmek ve özel güçlerin müttefiklerini savunması için savunma planlarını güncellemek yer almaktadır.

Bu kapsamda geçtiğimiz iki yıllık süreçte Rusya-Ukrayna savaşının NATO'nun faaliyetlerinin kapsam ve büyüklüğünde geçmişe oranla önemli etkiler meydana getirdiği görülmektedir. Bunun en son örneği ise Soğuk Savaş'tan bu yana gerçekleştirilen 90 bin askerin hızlı konuşlandırılması ve mobilizasyonunu sağlamaya yönelik NATO'nun en büyük tatbikatı olan Steadfast Defender 2024'tür. NATO üye devletleri ve İsveç'in yer aldığı bu tatbikat İttifakın Rusya karşısında hem savunmasını hazırlama hem de caydırıcılığını ortaya koyma amaçlarıyla gerçekleştirilmektedir.

Geride bıraktığımız iki yıllık süreçte Rusya-Ukrayna savaşının bir başka etkisi oluşturduğu tehdit algısı ile ilgilidir. Batı tarafından Rus tehdidi algısının arttığını gösteren gelişmelerden birisi Almanya Genelkurmay Başkanı Carsten Breuer'in Rusya tehdidi nedeniyle ordunun beş

yıl içinde “savaşa hazır” hale gelmesi gerektiğini söylemesidir.¹ Oysa Rusya Devlet Başkanı Putin geçtiğimiz günlerde Amerikalı gazeteci Tucker Carlson ile yaptığı röportajda Polonya ve başka ülkeleri hedef almayacağını söylemiş olsa da bu açıklamanın Batı'daki Rus tehdidi algısını ortadan kaldırmadığı ve bu ülkeler için Rusya'nın tehdit olarak algılanmaya devam ettiğini söylemek mümkündür.²

Tabii bu tehdit algısına sebep olacak bir başka açıklama Putin'in röportajında yine gündeme gelmiştir. Tarihsel olarak Ukrayna ile ilgili açıklamalar röportajın en dikkat çekici konularından biri olmuştur. Putin'in bağımsız bir ülke olan Ukrayna'nın suni yapılanmalar ile oluşan bir ülke olduğunu ifade etmesi diğer ülkelere de saldırma potansiyeline bahane ve meşruiyet kazandırma amaçlı kullanabileceği kaygısı ile Avrupa ülkelerinde Rusya tehdidi algısının daha fazla derinleşmesine sebep olmuştur.

Soğuk Savaş dönemi boyunca tarafsızlık politikasını tercih eden İsveç ve Finlandiya'nın bu politikalardan vazgeçerek NATO üyesi olma kararları bu iki ülkede Rusya tehdidi algısının Rusya-Ukrayna savaşı ile geldiği noktayı göstermesi açısından önemlidir. Finlandiya gibi Rusya tarafından işgale uğramış olan ülkelerde tarihsel izleri de barındıran bu tehdit algısının daha güçlü bir şekilde hissedilmesinin bu süreçte gerçekleştiği görülmektedir. Rusya bir taraftan NATO'nun genişlemesine karşı bir tutum sergilerken aslında uyguladığı politika ile İttifakın genişlemesinin İskandinavya ayağının gerçekleşmesine neden olmuştur.

UKRAYNA'NIN NATO'YA ÜYELİĞİ

Kiev yönetimi için hayati önemi olan bir mesele de Ukrayna'nın NATO açık kapı politikası kapsamında değerlendirilmesi ve İttifaka üye olabileceği hususunun 2008 Bükreş zirvesinden beri gündemdeki bir konu olmayı sürdürmesidir. Ancak iki senedir devam eden Rusya-Ukrayna savaşı sürecinde Ukrayna Devlet Başkanı Volodimir Zelenski'nin her fırsatta dile getirdiği ülkesinin üyeliği meselesi ile ilgili somut bir ilerleme henüz kaydedilememiştir.

Rusya bir taraftan NATO'nun genişlemesine karşı bir tutum sergilerken aslında uyguladığı politika ile İttifakın genişlemesinin İskandinavya ayağının gerçekleşmesine neden olmuştur.

NATO her egemen ulusun kendi güvenliğiyle ilgili karar verme hakkına sahip olduğunu söylemekte ve yürüttüğü açık kapı politikası ile yeni üyelerle İttifakın genişleme sürecini desteklemektedir. Ukrayna'nın demokrasi ve yolsuzluk karnesinin zayıf olduğu zaman zaman gündeme getirilen meselelerdendir. Üyelik için gerekli olan bir başka şart savunma konusunda reform ve modernizasyondur ki Rusya-Ukrayna savaşı bu açıdan Ukrayna'yı bir şekilde belli bir noktaya getirmiştir. Ukrayna için en sıkıntılı konu ise harici toprak anlaşmazlıklarını Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Teşkilatı (Organization for Security and Cooperation, AGİT) ilkelerine uygun olarak barışçıl yollarla çözmek ve iyi komşuluk ilişkisi sürdürmektir. Bu maddeye göre Ukrayna'nın çözülmemiş toprak anlaşmazlıkları ve sınır sorunları üyelik yolunda ilerleyebilmesi için bir engel teşkil etmektedir. Tüm bu

1 “Top German General: ‘We Must Be Ready for War (With Russia) in 5 Years’”, Yahoo News, 10 Şubat 2024, <https://news.yahoo.com/top-german-general-must-ready-110328699.html>, (Erişim tarihi: 24 Şubat 2024).

2 “Putin, Ukrayna İşgalinden Sonra İlk Kez Bir Batılı Gazeteciye Röportaj Verdi: ‘Savaş Er Ya da Geç Bir Anlaşmayla Sona Erecektir’”, BBC News Türkçe, 9 Şubat 2024.

süreçlerden geçebilen bir aday ülkenin NATO üyesi olarak kabul edilmesi ise İttifak üyesi otuz devletin oy birliği ile karar vermesine bağlıdır. Ancak Macaristan gibi savaştan önce bile Ukrayna'nın NATO üyeliğine destek vermeyen üye devletler olduğu unutulmamalıdır.

Rusya-Ukrayna savaşının geride bıraktığı-mız iki yıllık sürecinde, NATO üyeleri tarafından Ukrayna'nın İttifaka üye olabileceği ifade edilmeye devam ederken İttifak üyesi devletler Ukrayna'nın güvenliğini garantiye alma adına; askeri desteğin artırılması, askeri envanterin modernizasyonu ve dönüştürülmesi gibi birçok adımı halihazırda atmış durumdadır.

Rusya-Ukrayna savaşında iki yıllık süreçte Kiev yönetimine desteğin sürdürülmesi hem AB'de hem de ABD'de önemli bir gündem haline gelmiştir.

UKRAYNA'YA MÜHİMMAT SAĞLANMASI MESELESİ

Mühimmat konusundaki eksikliklerin giderilmesi adına NATO müttefiklerinin desteği Ukrayna için büyük önem arz etmektedir. Ukrayna'nın kendisini Rusya'ya karşı savunabilmesi için hem mühimmat sağlanması hem de Ukraynalı askerlerin eğitilmesi –özellikle dördüncü nesil uçakların kullanılması– yine bu savaş sürecinde gündemdeki önemli konular olmuştur.

İki yıllık savaş sürecinde Ukrayna'ya desteğin sürdürülmesi hem AB'de hem de ABD'de önemli bir gündem haline gelmiştir. Ukrayna'ya askeri destek konusunda Birliğin aldığı kararlardan birisi Ukrayna için daha fazla mühimmat üretmek şeklinde olmuştur. AB'nin bu kararı hem Birliğin savunma sanayiini canlandıracak hem de NATO

üyeleri olan AB üyelerine bu açıdan katkı sağlayacak bir adımdır. Bunun için önemli bir bütçe de zaten ayrılmış durumdadır.

AB'nin Ukrayna'ya 2024 sonuna kadar 1,3 milyon top mermisi üretip teslim etme sözü vardır. Fakat halen bu rakama ulaşmada sıkıntı olduğu ve şu ana dek 300 bin mermi sayısına ulaşıldığı bilinmektedir.³ AB'deki mevcut savunma sanayii barış dönemi koşullarına göre olduğundan bu derece bir üretim için halihazırda yeterli değildir. Bu durum ise Ukrayna ordusunun mühimmat sıkıntısı konusundaki endişelerini artırmaktadır. ABD'de ise Senatodan geçen Ukrayna'ya silah yardımını da kapsayan ek bütçe tasarısı Temsilciler Meclisinden geçmeyi beklemektedir. Ukrayna'nın elindeki mühimmatları idareli kullanmak adına bazı şehirlerden son dönemlerde geri çekildiği dile getirilmektedir. Bu durumun önüne geçmek adına önerilen AB dışından mühimmat temin edilmesi konusunda Türkiye'den satın alınabilecek *dronelar* ve top mermisi kararına karşı Birliğin üç üyesi (Fransa, Yunanistan ve Güney Kıbrıs Rum Yönetimi) karşıt oy kullanmıştır. Fransa bu kararını AB içindeki üretimi artırmak ve bu üretime katkıda bulunan savunma sektörünü desteklemek için aldığını savunmaktadır.

Bu noktada Rusya-Ukrayna savaşının bir başka etkisi de AB içinde Fransa ile Almanya arasında Avrupa'nın savunma politikalarındaki ayrışmaya sebep olmasıdır. Bu noktada Ukrayna için AB dışından mühimmat sağlanması konusunda Birlik dışındaki ülkelerden tedarike Ukrayna'daki durumun aciliyetinden dolayı olumlu bakan Almanya'nın duruşundan tamamen farklı bir anlayışa sahip bir Fransa söz konusudur. Fransa savunma konusunda AB ülkelerinden sağlanacak savunma sanayii ürün-

3 Melike Pala, "AB, Ukrayna'ya Yıl Sonuna Kadar En Az 1,3 Milyon Top Mermisi Teslim Etmeyi Hedefliyor", Anadolu Ajansı, 21 Ocak 2024.

lerine öncelik verirken Birlik dışından alımlara karşı bir tutum sergilemektedir.

Fransa bu tutumunun bir başka yansımasını, Almanya'nın öncülüğünde 2022'de kurulan Avrupa Gökyüzü Kalkanı İnisiyatifi'ne (European Sky Shield Initiative, ESSI) katılmayarak göstermiştir. Bu inisiyatif içerisinde yer almama sebebi olarak ise Fransa ve İtalya tarafından üretilen SAMP/T (Sol-Air Moyenne Portée Terrestre) füze savunma sistemlerinin dışlanması ve Alman Diehl IRIS-T füze savunma sistemlerinin yanı sıra Birlik dışından sağlanan ABD'nin Raytheon Patriot ve İsrail'in Aerospace Industries Arrow-3 füze savunma sistemlerinin yer almasını göstermiştir. Bir de bu inisiyatif içinde yer almayan Fransa kıtanın savunması konusunda ürettiği Avrupa yapımı savunma sistemlerinin satın alınmasını kabul eden bir alternatifi oluşturmuştur.

Almanya'nın öncülüğünde kurulan Avrupa Gökyüzü Kalkanı İnisiyatifi'ne katılan üye sayısı en son Türkiye ve Yunanistan'ın katılımıyla 21'e çıkmıştır. Karadeniz'den Baltık'a bir savunma kalkanı oluşturmayı amaçlayan projeye AB üyesi olan Baltık ve Doğu Avrupa ülkelerinin yanı sıra NATO üyesi olup AB üyesi olmayan İngiltere ve Türkiye'nin de katılmasını; NATO-AB iş birliği kapsamı içinde istenilen ve yıllardır konuşulan NATO üyesi olup AB üyesi olmayan ülkelere

karşı Birliğin ayrımcılık yapmaması ve bu ülkelerin AB inisiyatifleri içinde yer almasının gerekliliği konusunda atılmış önemli bir adım olarak da okumak gereklidir.

Tüm bu gelişmeler bize bu iki sene içerisinde Rusya-Ukrayna savaşının Avrupa güvenliği, transatlantik ilişkileri ve NATO üzerindeki etkilerini gösterirken; bazı yönleriyle de ilk NATO Genel Sekreteri Lord Hastings Ismay'ın İttifakın amacını anlattığı şu sözünü ve bunun ne derece gerçekleşip gerçekleşmediğini hatırlatmaktadır: “Rusları dışarıda, Amerikalıları içeride ve Almanları aşağıda tutmak.”

Bugün gelinen noktada Rusların halen Rusya-Ukrayna savaşı ile iki senedir Avrupa'nın içinde olduğu ve bunun sona ereceğine dair henüz bir işaretin de olmadığı görülmektedir. Ayrıca önümüzdeki ABD başkanlık seçiminde yönetime Trump'ın geçmesi durumunda, Amerikalıları Avrupa'nın savunmasının ne kadar yanında ya da Ismay'ın deyimi ile “içeride” tutmanın mümkün olacağı bir başka soru işareti olarak karşımıza çıkmaktadır. Son olarak ise Almanların değişen savunma politikaları ve hamleleriyle onları “aşağıda” tutmanın ne kadar mümkün olacağı ve bu durumun Kıta Avrupası'nda Fransa ve Almanya arasındaki istenmeyen rekabeti tetikleme potansiyeline ilişkin sorular da akla gelmektedir.

RUSYA-UKRAYNA SAVAŞININ AVRUPA GÜVENLİĞİ, TRANSATLANTİK İLİŞKİLER VE NATO'YA ETKİSİ

AYLİN ÜNVER NOI

SETA | ANALİZ

Rusya-Ukrayna savaşı 24 Şubat 2022'de Rusya Devlet Başkanı Vladimir Putin'in "özel bir askeri operasyon" ilan etmesiyle başlamıştır. Başlangıçta Rusya tarafından bu kadar uzun süreceği öngörülemez savaşa henüz kazanan taraf mevcut değildir. Savaş alanındaki en son gelişme ise Rusya'nın uzunca bir süredir almaya çalıştığı ve aylardır şiddetli çatışmalara sahne olan Avdiyivka'nın Rusların kontrolüne geçmesidir. Savaşın sona ermesine yönelik ise görüşürde atılmış somut bir adım mevcut değildir. Bu analiz Ukrayna'da devam eden ve ikinci yılını dolduran savaşın Avrupa'nın güvenliği, transatlantik ilişkiler ve NATO'ya olan etkilerini incelemektedir.

www.setav.org

ANKARA • İSTANBUL • WASHINGTON D.C. • BERLİN • BRÜKSEL